

M ANDREÏ
MAKINE
O femeie iubită

Traducere din limba franceză
de Daniel Nicolescu

POLIROM
2022

Kozin redeschide ochii. Roșeața lor îl face să arate ca un bătrân sleit. Oleg încearcă o glumă împăciuitoare.

— Ai dreptate... Nu-i nimic de făcut. În toată viața ei n-a existat nici măcar un bărbat care s-o iubească...

Kozin râsuflă sacadat.

— Ba da! A fost... unul! Adică L-I-I-I...

Chipul îi e schimonosit de efort. În cele din urmă, scoate un creion și măzgălește un nume pe șervețel.

— Lanskoi, ghicește Oleg înainte ca regizorul să fi scris jumătate din nume.

Întorcându-se de la teatru, Dina îl înștiințează că în urmă cu trei ani nevasta lui Kozin, angajată la un institut de cercetări, a fost iradiată. Ultimele analize nu lasă loc de prea multă speranță.

Kozin are deci niște socoteli de rezolvat cu acest „D-d-dumnezeu”...

Înainte de sosirea Dinei, Oleg și-a recitit notițele. Aleksandr Lanskoi, favorit între 1780-1784. Puțin vizibil în liota de amant. Eclipsat de strălucirea lor. Orlov și Potemkin au violat Istoria. Poniatowski i-a fost victimă, și încă ce victimă! Nici măcar sârbul Zorici, un favorit vremelnic, n-a trecut nebagat în seamă – jucător, fanfaron, aventurier. Unii s-au ilustrat prin cupiditate. Alții – prin chemarea spre uneltiri. Nimic din toate astea la Lanskoi. Nici lăcomie băncască, nici nazuri de odaliscă alintată, nici ținte politice. Ecaterina îl tămăduiește în scrisorile ei – dar face asta cu toți bărbații care i s-au perindat prin viață, inclusiv cu namila chioară de Potemkin. Singura deosebire:

după Lanskoj, Ecaterina chibzuiește mult mai mult înainte să angajeze un nou însoțitor. Motivul e simplu: în iunie 1784, tânărul Lanskoj moare, deci se impune o părere de doliu...

Oleg îi istorisește Dinei scurta viață a acestei umbre. Îl ascultă absentă și apoi șoptește:

— Soția... soția lui Kozin, ea l-a salvat. În anii șaptezeci, a făcut un film despre corupția din rândul șefilor de partid în Asia Centrală... A fost interzis înainte de montaj. Iar el a stat un an la zdup. Soția nu l-a lăsat baltă nici o clipă. Pe lângă slujba ei universitară, a acceptat un post la acel laborator cu mașinării radioactive... Pentru Kozin, filmul despre Ecaterina a II-a e un examen: CSAC-ul dorește să vadă dacă s-a cumițit... Nu-l contrazice prea mult. Nu e momentul potrivit să fantasmezi în legătură cu un bărbat care ar fi putut-o iubi pe biata Ecaterina...

Eva e de aceeași părere:

— Trebuie lăsat să lucreze. Desigur, scena finală e mediocră. Dar nici cucerirea unei Bastilii de mucava nu era mai brează. Da, „un butoi de minciuni într-un strop de adevăr”...

Merg amândoi, alunecând pe poleiul care albește trotuarele. Eva a isprăvit ultimele două secvențe: Ecaterina în brațele lui Zubov și agonia ei lângă tronul cu gaură. Grotescul, macabrul, micile încăperi închise, sufocarea, perfecționismul sadic al lui Kozin... Eva respiră aerul rece venind dinspre Neva, își lasă fruntea pradă cristalelor de gheață.

— M-am simțit mai apropiată de Ecaterina ca niciodată, spune ea cu un surâs trist. Filma-rea devenise un chin și-mi ziceam: la urma

urmei, ea asta a trăit. Atât doar că eu îmi pot scoate crinolina și *good bye!*

— Ar fi putut să spună *good bye* în rusește, să-l alunge pe cretinul de Zubov și să trăiască mai pe măsura vârstei sale...

— Da... N-avea decât să moară îngânând cântecele, așa-i? Uitam că era femeie. Săgur o numea „această femeie mare bărbat”, iar Ligne – „Ecaterina cel Mare”. De parcă tot ce era măreț în ea ar fi provenit din virilitatea ei ascunsă...

— Erau niște complimente frumoase! Îi scoteau în evidență personalitatea puternică, unicitatea...

— Dar mai ales singurătatea. Da, era o femeie foarte singură, având în preajmă două feluri de bărbați: niște brute care o tratau ca pe o femelă și niște țânci cărora le devenea mămică. Când însă poftea să fie o femeie iubitoare, lumea vorbea despre „năbădăile ei uterine” și despre „vaginul ei nesătul”... Îi pândeau orice semn mărunț de îmbătrânire. La primul rid, lume, lume! „I-au căzut sâni”, „stratele largi rusești nu-i mai pot ascunde bucele dolofane”, și alte amabilități...

— Biografiile nu sunt îngăduitori nici cu bărbații, Eva...

— Poate... Dar spune-mi: ce înseamnă „curtezan”?

— Păi, un bărbat de la curte...

— Și o „curtezană”?

— Aș spune... o femeie de moravuri ușoare.

— O curvă, ce mai... Dar „un bărbat cu multe femei”, ca Potemkin?

— Un seducător?

— Dar „o femeie cu mulți bărbați”?

— Așa, da... o pârtotină.

— Un „bărbat public” este o celebritate, iar o „femeie publică” este, inevitabil, o ștoarfă...
Limbajul trădează mereu legile lumii noastre. Iar „Ecaterina cel Mare” nu se putea pune de-a curmezișul, fiindcă legile astea nu prevedeau și cazul ei: o femeie care năzuia să fie iubită. Ar trebui să ne imaginăm o întâlnire... Da, cu un bărbat îndejuns de străin de această lume...

„Ar trebui să ne imaginăm un bărbat...”
Idea se potrivește cu realismul pe care Kozin s-a străduit să-l impună în film. Actorii sunt convinși că joacă fapte istorice.

Cred asta și la plecarea spre Crimeea. Itinerarul, Leningrad – Kiev – Marea Neagră, îl repetă pe cel al Ecaterinei, din 1787. Oleg împarte compartimentul cu „Potemkin” și cu „Ségur”. Unul răsfoiește ziare satirice, celălalt încearcă să agățe o pasageră din vagonul vecin...

Expediția lor e suprarealistă. Scenele care se petrec în Crimeea au fost deja filmate în preajma Leningradului! Războiul ruso-turc, haremii ambulanti ai lui Potemkin... Acum, Kozin are nevoie doar de puțină culoare locală: „Noi plecăm în noiembrie, țarina a fost acolo în mai. Însă la malul mării toamna seamănă cu primăvara...”

De fapt, un noian de amănunte neverosimile care creează iluzia de adevăr. Natura artei...

A doua zi după plecare, pe la amiază trenul se oprește, se văd clădira unei gări, străzile pustii ale unui sat. Dintr-odată, șuierul unei sirene face aerul să vibreze, acoperă vocile, pocnetul ușilor de la compartimente. Un minut, două, cinci...

Linuștea care se instalează apoi schimbă înțelesul gesturilor. „Săgur” străbate culoarul, imitându-i pe vânzătorii de ziare. „Ultimele știri! Ultimele știri!” Apoi, cu voce mai ștearsă: „A murit Brejnev!”. Exemplarul din *Pravda* pe care-l flutură poartă data de 11 noiembrie 1982.

Personajul era detestat, luat peste picior în sute de bancuri, iubit pentru aerul lui blajin. A intrupat o întreagă epocă – agonia Imperiului sovietic –, iar această epocă tocmai se încheie. Să fie un motiv de bucurie sau de îngrijorare? Care dintre membrii Politbiuro-ului avea să-i ia locul defunctului? Andropov, fostul șef al KGB-ului? Și ce direcție va fi aleasă: spre trecut, spre Stalin? Sau către un viitor aproape la fel de neliniștitor ca trecutul?

Toate aceste gânduri sunt spuse și repetate, șoptite sau proclamate... Oleg se lasă prins în discuții, e încântat să facă presupuneri, apoi se satură, se îndepărtează, privește pădurile care defilează îndărătul geamurilor. De luni întregi, actorii se jucau de-a Istoria și iată că ea dă năvală peste ei.

Ceilalți o stârnesc pe Eva, îi așteaptă pronosticul de berlineză, sigur, o berlineză din Est, dar care a călătorit prin Europa. Ea mărturisește că și-a rătăcit globul de cristal... Oleg îi face cu ochiul, se strecoară printre grupurile de flecari, se duc la vagonul-restaurant.

— În loc să-mi ceară să fac profeții, ar fi trebuit să-și amintească de agonia mea din film, zice ea. Ecaterina moare pe 6 noiembrie 1796. Și în numai două zile totul se schimbă. Favoritul Zubov, care teroriza întreaga Curte și îl injosea pe moștenitorul Pavel, se târâște la picioarele acestui Pavel I, îi cerșește îndurare.

Tarul îl iartă. Nici în cel mai cumplit coșmar nu și-ar fi închipuit că, peste cinci ani, același Zubov se va afla printre asasinii lui! După o asemenea poveste, tre' să fi al naibii de priceput ca să bunghești în zațul de cafea...

...Vor trece câțiva ani, iar Oleg își va aminti de acest prânz cu Eva. URSS-ul nu va mai exista, iar Zidul Berlinului va fi căzut. Când va încerca să-și dea seama ce nu s-a schimbat de-atunci, va revedea strălucirea argintie a câmpurilor, lumina de toamnă prin pădurile golașe și duiosia acelei priviri. O femeie care, zâmbind, vorbea despre zațul de cafea...

— Aș vrea să-ți arăt vechile mele hârtii, spune Eva când tocmai părăseau vagonul-restaurant.

O duzină de hârtii aspre, pe care Oleg le înșiră pe cușetă. Zona europeană a Rusiei, Polonia, Prusia, Brandenburgul, nordul Italiei. Germania nu este decât un puzzle de principate, Italia – o pânză petecită. Europa la sfârșitul secolului al XVIII-lea...

Seara, în vagonul actorilor atmosfera se incinge. Un asemenea doliul trebuie musai stropit... Oleg o întâlnește pe Eva pe platforma din capătul vagonului, ultimul din garnitură – Kozin izbutise să-și plaseze trupa aici, ca să evite vânzoleala curioșilor. Eva stă chiar în capăt, acolo de unde se văd pierzându-se șinele și liniile ferate despărțindu-se în dreptul acelor, pentru ca apoi să se unescă din nou. Vagonul se leagănă și rafalele de zăpadă sporesc senzația de tangaj.